

ODDELEK ZA
OBČUTLJIVE ZLOČINE

ALEXANDER McCALL SMITH

Prevedel Jure Potokar

PROSTE ASOCIACIJE, PORAČUNANE PO OBIČAJNIH CENAH

» Søren,« je resno, vendar z nasmehom za roževinasto uokvirjenimi očali rekel dr. Svensson in nato čakal na odziv. Na enobesedni stavek bo dobil odgovor, vendar bo moral počakati, da bo videl, kakšen bo.

Ulf Varg, rojen v Malmöju na Švedskem, sin Tureja in Liv Varg, le kratek čas poročen, zdaj znova samski; star osemindeset let in torej čisto blizu tistemu, kar je imel za prelomnico – »Ulf, kam gre človek,« je rekel njegov prijatelj Lars, »po štiridesetem?« –, taisti Ulf Varg je oči uprl v strop, ko je njegov terapevt rekel: »Søren.« Nato pa je Ulf skoraj brez razmišljanja odgovoril: »Søren?«

Terapevt, *prijazni* dr. Svensson, kakor ga je opisalo toliko njegovih pacientov, je zmajal z glavo. Vedel je, da terapevt ne bi smel zmajevati z glavo, in se je skušal zadržati, da tega ne bi počel prepogosto, vendar se je zgodilo samodejno, prav tako, kot napravimo celo vrsto kretenj, ne da bi zares razmišljali o njih – trzanje, smrkanje, premikanje obrvi, križanje in razpiranje nog. Čeprav so mnoga izmed teh dejanj nepomembna, zgolj spremljave tega, da živimo, zmajevanje z glavo namiguje

na neodobravanje. Prijazni dr. Svensson pa ni obsojal. Razumel je, kar je precej drugače od neodobravanja.

Toda zdaj ni odobral in je zmajal z glavo, še preden se je opomnil, naj ne bo neodobravajoč in naj ne zmajuje z glavo. »Me sprašujete ali pripovedujete?« je rekel. »Ker ne bi smeli spraševati, veste. Ves smisel prostih asociacij, gospod Varg, je prinesli na površje – spraviti ven – stvari, ki so pod površjem.«

Prinesti na površje stvari, ki so pod površjem ... Ulfu je slogan ugajal. To, je pomislil, je tisto, kar naredim vsakokrat, ko grem v pisarno. Zjutraj vstanem iz postelje, da bi spravil na površje stvari, ki so pod površjem. Če bi moral opredeliti svoje poslanstvo, potem bi ga zelo verjetno tako. Bilo bi veliko boljše od gesla, ki ga je poveljstvo podtaknilo oddelku: *Služimo javnosti*. Kako plehko, kako pusto – kot vse okrožnice, ki so jih prejeli s poveljstva. Tisti sivi moški in ženske, ki govorijo o ciljih in občutljivosti, pa bolj ali manj o vsem, razen o edini stvari, ki šteje: najti tiste, ki so prekršili zakon.

»Gospod Varg?«

Ulf je dopustil pogledu, da se je spustil s stropa. Zdaj je strmel v preprogo in v rjave semiš čevlje dr. Svenssona. Bili so gležnjarji z nenavadnim luknjičastim vzorcem, za katerega mu je nekoč nekdo pojasnil, da naj bi čevljem omogočal dihanje in ni samo stvar angleške estetike. Zdelo se mu je, da so morali biti dragi. Ko jih je prvikrat zagledal, se je odločil, da so čevlji angleški, saj so dajali takšen vtis, kar pa je natanko stvar, ki jo dober detektiv opazi. Italijanski čevlji so ožji in bolj elegantni, domnevno zato, ker imajo Italijani ožja, elegantnejša stopala od Angležev. Nizozemci imajo seveda še večja stopala od Angležev; Nizozemci, je razmišljal Ulf, so visoki ljudje z močnimi kostmi. Veliki so – kar je po svoje nenavadno, saj je Nizozemska tako majhna dežela ... pa tako nagnjena k poplavljanju, kakor je zelo jasno govorila zgodba o nizozemskem fantiču s prstom v nasipu, ki jo je bral kot otrok.

»Gospod Varg?« V tonu dr. Svenssona je bilo čutiti nekaj nestrpnosti. Čeprav ni bilo nič narobe, če so se pacienti zatočili v svoja sanjarjenja, je bil pravi smisel teh srečanj vendarle razkrivanje, ne pa prikrivanje, zato bi morali pacienti ubesediti, kar razmišljajo, in tega ne samo misliti.

»Oprostite, dr. Svensson. Razmišljal sem.«

»Ah!« je rekel terapevt. »Točno to naj bi tudi počeli, veste. Razmišljanje je pred ubesedenjem in ubesedenje je pred sklepom. In naj to še tako odobravam, tukaj skušamo ugotoviti, kaj razmišljate *brez razmišljanja*. Z drugimi besedami, ugotoviti skušamo, kaj se dogaja v vaši glavi. Kajti to je pravzaprav ...«

Ulf je pokimal. »Ja, vem. Razumem. Søren sem rekel samo zato, ker nisem čisto vedel, kaj ste s tem mislili. Hotel sem se prepričati.«

»Mislim sem Søren. Ime. Søren.«

Ulf je pomislil. Søren ga je pustil praznega. Če bi dr. Svensson rekel *Harald* ali *Per*, bi lahko odgovoril *pretepač* ali *zobje*, ker je bilo to tisto, na kar je pomislil. Šlo je za fanta iz njegovega razreda, in če bi torej dr. Svensson rekel *Harald*, bi morebiti odgovoril *pretepač*, kajti Harald je bil prav to. In če bi rekel *Per*, bi odgovoril *zobje*, saj je imel Per med prednjimi zobmi vrzel, njegovi starši pa so bili prerevni, da bi ga lahko odpeljali k ortodontu.

Nato ga je nepričakovano prešinilo in je odgovoril: »Kierkegaard.«

Zdelo se je, da je dr. Svenssona to razveselilo. »Kierkegaard?« je ponovil terapevt.

»Ja, Søren Kierkegaard.«

Dr. Svensson se je nasmehnil. Skoraj je bil čas, da konča seanso, in rad jo je zaključil s premišljeno opazko. »Imate kaj proti, če vprašam, zakaj Kierkegaard? Ste ga brali?«

Ulf je odgovoril, da ga je.

»Prevzet sem,« je rekel dr. Svensson. »Človek si ne bi mislil, da ...« Umolknil je.

Ulf ga je pričakujoče gledal.

Dr. Svensson je skušal prikriti zadrego, a mu ni uspelo. »Nisem hotel, no, nisem hotel, da bi tako izpadlo.«

»Vaša podzavest?« je prizanesljivo rekel Ulf. »Vaša podzavest je spregovorila.«

Terapevt se je nasmehnil. »Hotel sem reči – pa sem se pravočasno ustavil –, da ne bi pričakoval, da policist bere Kierkegarda. Vem, da ni prav nobenega razloga, zakaj ga policist ne bi bral, vendar je kljub vsemu nenavadno, se vam ne zdi?«

»Pravzaprav sem detektiv.«

Dr. Svensson je bil znova v zadregi. »Seveda ste.«

»Čeprav so detektivi v bistvu policisti.«

Dr. Svensson je pokimal. »Kot so tudi sodniki, zaposleni v javnem zdravstvu in politiki, bi rekel. Vsak, ki nam ukazuje, kako naj se obnašamo, je neke vrste policist.«

»Terapevti pa ne?«

Dr. Svensson se je zasmel. »Terapevt naj vam ne bi ukazoval, kako se obnašati. Terapevt naj bi vam pomagal razumeti, *zakaj* delate, kar delate, in pomagal, da bi s tem prenehali – če je to tisto, kar želite. Torej, ne, terapevt gotovo ni policist.« Pomolčal je. »Ampak zakaj Kierkegaard? Kaj vam je pri Kierkegaardu všeč?«

»Nisem rekel, da mi je všeč. Rekel sem, da sem ga bral. To ne pomeni, da mi je všeč.«

Dr. Svensson je znova ošinil uro. »Mogoče bi raje ostala pri tem,« je rekel. »Danes sva obdelala kar precej stvari.«

Ulf je vstal.

»Pa zdaj?« je vprašal dr. Svensson.

»Kako to mislite?«

»Zanima me, kaj boste naredili zdaj. Veste, moji pacienti pridejo v to sobo, govorijo – ali bolje, govorimo –, potem pa

gredo nazaj v svet in nadaljujejo svoje življenje. Jaz pa ostanem tukaj in razmišljam – ne vedno, samo včasih – in si mislim: *Kaj bodo tam zunaj počeli?* Bodo šli nazaj v svoje hiše in sedli v naslanjač? Bodo šli nekam v kakšen urad in premetavali kupe papirja z ene strani pisalne mize na drugo? Ali pa strmeli v zaslon, dokler ne bo čas, da se vrnejo domov v hišo, v kateri vsi otroci strmijo v zaslone. Je to tisto, kar počnejo? Se zato *trudijo?*«

Ulf je okleval. »Gre za zelo globoka vprašanja. Zelo. Če pa že sprašujete, vam lahko povem, da grem nazaj v svojo pisarno. Sedel bom za mizo in pisal poročilo o primeru, ki smo ga pravkar zaključili.«

»Vi zaključujete primere,« je zamrmral dr. Svensson. »Moji pa ostajajo odprti. Največkrat so nerazrešljivi.«

»Ja, zaključujemo primere. Pod hudim pritiskom smo, da zaključimo primere.«

Dr. Svensson je zavzdihnil. »Kakšna sreča.« Pomaknil se je k oknu. Gledam skozi okno, je pomislil. Pacienti odidejo in počnejo pomembne reči, kot je zaključevanje primerov, jaz pa gledam skozi okno. Potem je rekel: »Najbrž mi ne morete povedati kaj več o primeru.«

»Ne smem navesti imen ali drugih podrobnosti,« je odgovoril Ulf. »Lahko pa vam povem, da je vključeval prizadevanje zelo nenavadne poškodbe.«

Dr. Svensson se je obrnil in pogledal pacienta.

»Za kolenom,« je rekel Ulf.

»Kako nenavadno. Za kolenom?«

»Ja,« je rekel Ulf. »Vendar vam kaj dosti več ne smem povedati.«

»Čudno.«

Ulf se je namrščil. »Da vam ne smem povedati več? Je to čudno?«

»Ne, temveč da bi nekdo ranil drugega človeka za kolenom. Seveda je izbira cilja redko naključna. Tisto, kar imamo radi in česar si želimo, prizadenemo v prav tolikšni meri kot tisto, kar sovražimo. Je pa čudno, kajne? Za kolenom ...«

Ulf je začel stopati proti vratom. »Zelo presenečeni bi bili, dr. Svensson, kako čudni so lahko ljudje. Ja, celo v vašem poklicu, kjer od pacientov dan za dnem poslušate vse mogoče mračne skrivnosti. Kljub temu bi vas presenetilo.«

»Da bi me?«

»Ja,« je rekel Ulf. »Če bi bili nekaj dni na mojem mestu, bi vam od osuplosti čeljust udarila ob mizo. In to vedno znova.«

Dr. Svensson se je nasmehnil. »No, no.« Njegov nasmeh je zamrl. Čeljust. Freud, se je spomnil, je umrl za boleznijo, ki je prizadela čeljust. Sama v Londonu, obkoljena s sovražniki, je ta razsvetljujoča inteligenca, osvobajajoča v svoji bistroumnosti, zamigljala in ugasnila, nas pa pustila, da strmimo v temo in stvore, ki jo naseljujejo.

ZELO PRITLEHEN ZLOČIN

Ulfova pisarna se je nahajala v poslopju z visokimi zatrepi v starem delu Malmöja, v Gamla Stadenu. Obiskovalcem, ki so se zgrinjali na območje, se ni niti sanjalo, da se za neizrazitim vhodom sredi zavite uličice, ki je vodila proti malmöjskemu Kunstmuseumu, nahaja dom Oddelka za občutljive zločine malmöjskega urada za preiskovanje zločinov. Če bi bili obiskovalci, ki so malce dlje posedali v kavarni točno nasproti vhoda, bolj pazljivi, bi sodeč po številu vstopajočih in izstopajočih ljudi iz sicer neizrazite veže opazili, da gre za nenavadno živahen urad. Če bi se taki obiskovalci zadržali še malo dlje, bi opazili tudi, da se mnogo izmed teh ljudi namenja naravnost v kavarno na drugi strani ulice, kjer se bodisi ob točilnem pultu bodisi za mizo pridušeno pogovarjajo, kakor to počnejo ljudje, ki na javnem mestu razpravljajo o tistih zadevah, o katerih ne gre odkrito govoriti.

Ulfova pisalna miza je bila v sobi številka 5. Prostor si je delil še s tremi sodelavci: z dvema kolegom, Anno Bengtsdotter in Carlom Holgerssonom, pa s pisarniškim pomočnikom Erikom Nykvistom. Anna in Carl sta bila skorajda Ulfova vrstnika,

čeprav je bil Carl nekaj let starejši, Erik pa se je približeval šestdesetim in je razmišljal o pokoju. Njegova kariera je bila daleč od zvezdniške: po osemtridesetih letih dela na oddelku je napredoval od poštnega uslužbenca do pisarniškega pomočnika – napredek treh korakov na lestvici s sedemnajstimi dobro razdelanimi stopničkami. Glede tega ni bil pretirano zaskrbljen: bil je strasten ribič in potreba po službi, s katero si je zagotavljal preživetje, ni bila nič več kot drobna motnja v bitki med človekom in ribami, ki je obvladovala njegove budne misli. Pokoj bo blaženost, si je mislil, saj je njegova žena podedovala skromno kočjo na otoku v stockholmskem arhipelagu, le lučaj od morja. Njegova pokojnina bo dovolj visoka in na takem kraju bosta imela malo izdatkov. H koči je sodila zaplata zemlje – dovolj, da bosta pridelala zelenjavo za svoje potrebe –, ribe pa bosta kot do sedaj jedla petkrat na teden. »Kaj več bi človek lahko pričakoval?« je nekoč omenil Ulfu. Ulf je odgovoril, da si težko predstavlja bolj idealno življenje od tega, ki ga bo Erik skoraj gotovo živel, ko se bo začel njegov pokoj.

Anna Bengtsdotter, katere pisalna miza je stala nasproti Ulfove, je prihajala iz Stockholma, kjer je bil njen oče lastnik majhnega potujočega cirkusa. Cirkus je družino spremljal že tri rodove in na Anno so pritiskali, naj se pridruži več bratrancem, ki so se lotili nadvse priljubljene cirkuške točke. Odklonila je in namesto tega na univerzi vpisala študij vodenja človeških virov. To jo je pripeljalo do službe na kadrovskega oddelku policije, iz katerega je bila s pomočjo trmaste in odločne prošnje premeščena v Urad za preiskovanje zločinov. Anna je bila poročena z anesteziologom Jojem Dahlmanom, molčečnežem, čigar trajna strast je bila filatelija. Imela je hčeri dvojčici, ki sta bili navdušeni plavalci in sta se že uveljavljali v malmöjskih plavalnih krogih.

Čeprav sta bila tako Anna kot Ulf v svojem pristopu do dela vestna, sta rada priznavala, da je najmarljivejši v ekipi

Carl. Kljub temu, da je imel mlado družino, je zjutraj vedno prihajal prvi in zvečer odhajal zadnji. Carl je bil tisti, ki je rad – in presenetljivo dobrovoljno – prevzemal dodatne izmene, kadar so nujnosti oddelka s premalo osebja zahtevale, da nekdo nadomesti obolelega kolega. Carl je bil tisti, ki se je javljal za naloge, ki so bile bodisi skrajno dolgočasne bodisi izjemno izčrpavajoče. »Če tega ne bom naredil,« je rekel, »bo moral pa kdo drug. In temu ne bo ugajalo nič bolj kot meni. Se ti ne zdi, da bo zato bolje, če to naredim jaz?«

Šlo je za logiko razporejanja, ki se je Ulfu zdela nekako napačna, razen v primeru, ko altruizem predstavlja osrednjo vrednoto človekovega univerzuma. In pri večini ljudi, je menil Ulf, pač ni tako. »Nase moraš misliti, Carl,« mu je odgovarjal.

Carl pa je odvrnil: »Ne, če si Immanuel Kant, Ulf.« In urno dodal – kajti Carl je bil vedno nekako skromen: »Pa ne, da sem, seveda.«

Erik, ki je z druge strani prostora preslišal pogovor, se je vmešal: »Na katerem oddelku pa dela?«

Carl bi se morda lahko zasmel, pa se ni, prav tako kot se ni niti Ulf. »Že zdavnaj se je upokojil,« je rekel Carl. Nima smisla, je pomislil, razlagati Kanta nekomu, kot je Erik, čigar univerzum se je zdel omejen na ribe, na vozni red trajekta in otoško vreme.

Ulf se je spraševal, od kod izvira Carlov čut dolžnosti, in sklenil, da ga gre verjetno pripisati njegovemu očetu, luteran-skemu teologu, ki se je redno pojavljal v televizijski oddaji *Kaj bi morali misliti*. Ta se je ukvarjala s praktičnimi moralnimi vprašanji dneva, kot so vegetarijanstvo, sprejemanje beguncev, okoljevarstvo – z vsemi dilemami in glavoboli, ki lahko življenje spremenijo v moralno minsko polje. Profesor Holgersson je govoril na počasen, resen način, ki je bil kot nalašč za obsedeno spremljanje televizije. Ljudje niso mogli odvrniti pogleda, ko je prisostvoval v debatah, kakor tudi niso mogli nehati poslušati

njegovih milozvočnih umirjenih tonov. Postal je splošno znan – celo ljudem, ki jih sicer taka vprašanja ne bi zanimala – in nedavno se je pojavil radijski oglas, v katerem je igralec, oponašajoč profesorjev glas z mimetično genialnostjo, ki jo nekateri igralci očitno premorejo, spodbujal poslušalca, naj kupi določeno znamko predpakiranega, doma sestavljivega pohištva.

Ulfa torej ni presenečalo, da je bil Carl tako zelo delaven, metodičen in popolnoma zanesljiv. Niti, da je bil pikolovski – od profesorjevih sinov se pač lahko pričakuje, da bodo pikolovski. To je pomenilo, da je Carl v redkih trenutkih, morda med odmorom za kavo v kavarni čez cesto ali v avtu na poti na prizorišče kakšnega zločina, Ulfa in Anno razveseljeval z nepričakovanimi dejstvi o kakšni temi, na katero je naletel v knjigah ali člankih, ki mu jih je omenil njegov oče. Včasih so se dejstva nanašala na filozofijo ali celo teologijo, vendar se je zdelo, da je profesorjevo branje veliko obširnejše in je obsegalo knjige in revije s tako raznolikimi temami, kot so primatologija, gradbeništvo in medicina. Čeprav avtodidakt na kateremkoli od teh področij morda ne predstavlja idealnega sodelavca, Carl ni bil dolgočasen in se je celo pogosto zgodilo, da se je Ulf zaradi njegovih mimobežnih pripomb odpravil v knjižnico in tam prebral kaj več o tej ali oni težko razumljivi tematiki.

»Carl je zelo pameten,« je nekega dne ugotovil Erik. »Zakaj ni raje nekje na profesorskem mestu – kot tisti njegov oče –, namesto da je detektiv?«

»Tukaj je, ker verjame v pravico,« je rekel Ulf. »In zato, ker misli, da je prav pomagati drugim.«

Erik je bil videti zamišljen. »Kaj pa počenja v prostem času?«

Ulf je odgovoril, da misli, da ima Carl zelo malo prostega časa, najprej zaradi potreb njegove mlade družine in nato zaradi dolgega delovnika na oddelku. Kljub temu je očitno našel čas za branje, zato verjetno počenja to.

»Samo bere?« je rekel Erik. »Samo bere in bere?«

»Ja. Mislim, da je tako.«

Erik je od začudenja zmajal z glavo. »Moral bi ga vprašati, ali bi hotel kdaj na ribolov.«

»Lahko poskusiš,« je rekel Ulf. »Vendar dvomim, da bo našel čas.«

Erik je skomignil. »Če ne najdeš časa za ribolov, potem ... no, kakšen smisel ima potem vse skupaj?«

Ulfu se je zdelo, da bi bila nadaljnja razprava nekoristna, zato je preprosto rekel: »Prav imaš, Erik,« in ostal pri tem.

Primer, ki ga je Ulf omenil dr. Svenssonu ob koncu zadnje terapevtske seanse, se je kot mnogi primeri oddelka začel s preprostim poročilom krajevne policije. Ta je bila kadrovsko podhranjena in se je v primerih, ko se je zgodilo kaj, kar bi lahko na videz zahtevalo zapleteno preiskavo, obrnila na Oddelek za občutljive zločine. Tovrstni primeri bi sicer lahko romali na običajni Urad za preiskovanje zločinov, a je imela krajevna policija tesne stike z Uradom in se je trudila, da ga ne bi pretirano obremenjevala. Ker so bile predaje pogosto narejene prenašajoče, je to nujno pomenilo, da nekateri primeri, s katerimi se je ukvarjal Ulfov oddelek, sploh niso bili posebej občutljivi. Kljub vsemu je sistem na splošno deloval. Samo občasno so morali ugovarjati, da rutinsko izginotje najstnika ali kraja prenosnega računalnika pravzaprav nista primera take vrste, zaradi katerih so oddelek ustanovili.

Poročilo, ki je prispelo zjutraj, je preprosto navajalo: »Vbod na tržnici. Brez hujše poškodbe, vendar na nenavadnem mestu. Brez prič, sama žrtev pa ni videla nič. Prosim, raziščite.«

Ulf je prebral poročilo Anni. »Na nenavadnem mestu? Kaj naj bi to pomenilo?«

»Na čudnem kraju, si predstavljam.«

»Ampak *mesto* bi lahko bilo *mesto* zločina ali *mesto* poškodbe.«

Anna se je zasmejala. »Komajda drugo. Ne, mislim, da gre za vbdljaj, ki se je zgodil za lutkovnim gledališčem ali pod mizo, obloženo z literaturo mirovnega gibanja – ljudje, ki so proti vojni, imajo večino dni tam doli postavljeno stojnico. Nekaj takega.«

Ulf je zavzdihnil. »Menda bo najbolje, da gremo tja in povprašamo. Krajevna policija pravi, da nas bo nekdo pričakal in nas seznanil z vsemi informacijami, ki jih imajo. Dvomim, da kaj dosti vedo – pravijo, da ni prič.«

Anna je zaprla prenosnik in segla po torbici. »Tako ali tako bi morala po nakupih,« je rekla. »Vzemi me s sabo. Kupiti moram brokoli. Pa jajca proste reje.«

Do tržnice sta se odpeljala z Ulfovimi starinskimi svetlosivimi saabom. Svoj čas je bil srebrne barve in je veljal za ponos Ulfovega strica iz Göteborga, vendar je s starostjo zbledel. »Kriv je kattegattskega zraka,« je pojasnil stric. »Za določene barve je slaba in mislim, da je srebrna še posebej občutljiva. Ampak Ulf, znotraj je avto brezhiben. Pravo usnje. Vse deluje. Vse.«

Stričev vid se je poslabšal in nejevoljno se je moral odreči vožnji. »V veliko zadovoljstvo mi bo, če bom vedel, da skrbiš zanj, Ulf. Upam, da ti bo nudil prav toliko veselje, kot ga je meni.«

In tako je tudi bilo. Ulf je imel avto rad in ga občasno, kadar se je zaradi česar koli počutil potrtega, odpeljal na vožnjo – ne na določen kraj, temveč preprosto, da je bil na cesti, potolažen od vonja starega usnjenega oblazinjenja in obdan z zvoki brezhibno delujoče mehanične stvaritve: s tiktakanjem ure na armaturni plošči, uglajenim brnenjem motorja in dobro podmazanim cmokajočim zvokom, ki je spremljal menjavanje prestav. S takih izletov se je neizbežno vračal neizmerno boljše volje, da se je spraševal, ali ne bi bilo denarja, ki ga je trošil za svoje seanse z dr. Svenssonom, bolje porabiti za gorivo za še več brezciljnih, vendar očitno terapevtskih voženj v saabu.

Tudi Anna je rada potovala v Ulfovem avtu in se na kratki razdalji do stare tržnice zleknila na sedež, zaprla oči in božala razpokano usnje sedala. »Ulf, najboljši del vsake preiskave s tabo,« je zasanjano rekla, »je vožnja s tvojim avtomobilom.«

Ulf se je nasmehnil. »Žal mi je, da moja družba kotira tako nizko, Anna.«

Odprla je oči. »Oh, nisem tako mislila, Ulf.« Umolknila je. »Veš, kaj mislim? V tvojem avtu je, kot bi se človek znašel v stari Švedski.«

»Hočeš reči, da gre za socialdemokratsko izkušnjo?«

Anna se je zasmejala. »Nekaj takega. Vrnitev v čas nedolžnosti. Vsi si tega želimo, kajne?«

Ulf je rekel, da misli, da nekateri že. Vendar bi jih lahko tudi napak razumeli: nostalgija in nazadnjaški sentiment sta si lahko nevarno blizu.

Pogovor je zašel. Anna je Ulfu povedala za prepir v šoli njenih hčera. Vreščeča mati je nekega učitelja obtožila, da podcenjuje njenega otroka. »V resnici pa je ta otrok dejansko popolna zguba. Nočem biti brezobzirna, toda tega otroka bi bilo težko podcenjevati.«

»Pretrvarjati se moramo,« je rekel Ulf. »Dandanes se moramo o marsičem pretvarjati. Moramo se pretvarjati, da so nam vseč stvari, ki jih ne maramo. Tako zelo se moramo truditi, da ne bi obsojali.«

»Menda res,« je rekla Anna. »Najbrž se morajo učitelji pretvarjati, da je vsak otrok nekakšen genij.«

»Ja.«

»Zlasti kadar govorijo s starši.«

»Ja,« se je strinjal Ulf. »Zlasti takrat.«

»Morda je tako najbolje,« je razmišljala Anna. »Če se bomo o teh rečeh dovolj pretvarjali, bomo na koncu verjeli v stvari, za katere hočejo, da bi jih verjeli, pa bomo vsi srečni.«

»Nirvana,« je rekel Ulf. »Ime Švedske bi lahko uradno spremenili v Nirvano.«

Pogovor je znova zavil – tokrat do interne pisarniške okrožnice, ki je razjezila vse uslužbence –, potem pa sta prispela, pripeljala sta do roba razraščajoče se tržnice. Anna je izstopila, da je pomagala Ulfu parkirati na tesen prostor, potem pa sta se odpravila proti kraju, kjer sta se dogovorila za srečanje s krajevnim policistom, ki je prvi preiskoval vbod.

Pisal se je Blomquist, Ulf in Anna pa sta z njim nekoč že sodelovala ob preiskavi o ponarejenem viskiju, ki se je na tržnici za kratek čas pojavil leto ali dve prej. Blomquist se ju je spominjal in ju toplo pozdravil na začetku enega od prehodov, ob katerem so stale tržne stojnice.

»Spominjam se zadeve z viskijem,« je rekel. »Čudna zadeva, ampak tale!« Zažvižgal je. »Ta je šele trd oreh.«

Ulf je skomignil. »Menda sva zato tukaj.«

Blomquist je pokimal. »Oh, vem, da ste na glasu, da znate urediti tovrstne zadeve, vendar mislim, da vas bo ta namučila.«

Anna je ošinila Ulfa. »Bomo videli,« je rekla in zavzela uradno držo. »Povejte nama, kar veste.«

Blomquist je pokazal na stojnico nekoliko nižje ob prehodu. »Vidita tisto stojnico tamle? Tisto, pri kateri moški ženski razkazuje šal?«

Ulf je pogledal v smer, v katero je kazal Blomquist. Obilen mož v usnjeni jakni je zaključeval prodajo šala mladi ženski v kavbojkah in živo rdečem topu.

»To bo kašmir,« je rekla Anna. »Poznam takšne ljudi.«

»To je brat žrtve,« je rekel Blomquist. »Skrbi za posel, medtem ko je brat v bolnišnici. Lahko se gremo pogovoriti z njim, če želita. Videla bosta, kje se je vse skupaj zgodilo.«

»Kako dolgo bo žrtev v bolnišnici?« je vprašala Anna.

Blomquist je omalovažujoče zamahnil. »Mislim, da kakšen dan ali dva. Poškodba ni resna, vendar je menda na težavnem mestu. Za kolenom. Očitno so tam vsi mogoči kabli, ki tečejo mimo ...«

Anna ga je prekinila. »Kabli?«

»Mislim, da ste hoteli reči kite,« je rekel Ulf. »Za koleni imamo kite.« Pomolčal je. »Pa tudi spredaj menda. Oziroma gotovo ob straneh.«

»Tenis igram,« je rekel Blomquist. »Vse vem o tem. Če si izpahneš koleno, veš vse o njem.« Pogledal je Ulfa. »Ali igrate, gospod Varg?«

»Včasih sem,« je rekel Ulf. »Nikoli nisem bil nič prida, vendar sem užival.«

»Šport je za užitek,« je rekel Blomquist. »Pri tenisu pa je čudovito, da lahko v njem uživaš, tudi če nisi prav dober.«

»Dokler je nasprotnik približno po tvoji meri,« je opozoril Ulf. »Če igraš proti močnemu servisu in nisi nič prida, postane igra precej enostranska.«

»Res je,« je rekla Anna. »Ampak ali se ne bi šli raje pogovoriti s tem človekom? Mimogrede, kako mu je ime?«

»Oscar Gustafsson,« je odgovoril Blomquist. »Njegov brat, žrtev, je Malte. Malte Gustafsson.«

»Tukaj sem bil, ko se je zgodilo,« je rekel Oscar. »Nisem videl, kako se je zgodilo, vendar sem bil tukaj, pomagal sem bratu. Lastnik stojnice je, veste – jaz delam na železnici, ker pa delam v izmenah, prihajam ob prostem času sem in pomagam Malteju.«

Ulf se je razgledal. Tržnica je bila mirna in ni bilo videti, kot da bi bilo naokoli veliko ljudi, ki bi jih zanimali razstavljeni šali in puloverji pred Gustafssonovo stojnico. Segel je in

potipal enega izmed šalov. Oscar je bil čokat, obilen moški s kratkimi lasmi; ni bil podoben človeku, ki bi ga v hipu povezali s kašmirom.

»Kašmir?« je vprašal Ulf.

Oscar je za trenutek okleval. Potem je rekel: »Skoraj. Odvisno, kaj s kašmirom mislite.«

Anna je strmelala vanj. »Vem, da gre za čisto osebni pogled, ampak, kadar sama rečem kašmir, nekako mislim kašmir.«

Ulf je spravljivo zamahnil. »Nisva zato tukaj,« je rekel. »Povejte mi o svojem bratu, gospod Gustafsson.«

Oscarju je odleglo. »Že deset let dela na tržnici. Prej je bil mehanik, veste – pa precej dober. Večinoma je skrbel za motocikle. Za harley-davidsona. Potem je imel tega dovolj, ker se mu je pojavil ekcem, milo pa mu je dražilo kožo. Delo postane težava, če imaš vsak dan mastne roke, pa ne preneseš mila.«

Blomquist je strinjajoče prikimal. »Gotovo,« je rekel. »Ekcem je neprijetna nadloga. Nekatere kreme, ki ti jih predpišejo, tanjšajo kožo, veste. Kadar jih uporabljaš, moraš biti previden.«

»Samo pri močnih,« je rekla Anna. »Če uporabljaš manj močne steroide, je bolje.«

»Malte je imel težave z vsemi temi rečmi,« je rekel Oscar. »Tudi ko je nehal popravljati motocikle. Zdaj uporablja nadomestek za milo, pa se mu kljub temu pojavljajo zaplate suhe kože.«

»Vlaženje,« je rekla Anna. »Pozoren mora biti na vlaženje, zlasti ob hladnem vremenu. Če dela na tržnici, to najbrž pomeni, da je veliko na prostem.«

»Previden bi moral biti,« je rekel Blomquist. »Hladno vreme in veter sta zelo slaba za suho kožo.«

Ulf je s peto potrkal po tlaku. »Pa Malte – povejte kaj več o njem.«

»Malte,« je začel Oscar, »je zelo nežna duša.«

Ulf je pomislil, da je z žrtvami pogosto tako.

»Nekaj let je starejši od mene,« je nadaljeval Oscar. »Vedno sem se zgledoval po njem. Saj veste, kako je z brati: predstavljaš si, da tvoj starejši brat zmore vse. Menda hočeš *biti* on. Pri Malteju je bilo pa sploh tako, ker je bil tako dober s stroji. Tudi jaz sem se trudil, pa nisem nikoli kaj prida napredoval. Pridružil sem se železnici, ker sem upal, da bom šel za mehaničnega vajenca, pa mi ni nikoli uspelo. Končal sem pri vzdrževanju, kar delam danes. Tudi to ima svoje prednosti.«

Ulf je pokimal. »Mnogi med nami se moramo s čim sprijazniti,« je rekel. »Potem pa ugotovimo, da je tisto, s čimer smo se sprijaznili, prav tako dobro kot tisto, kar smo sprva želeli početi.«

»Prav imate,« je rekel Oscar. »In zdi se mi, da je bilo tako tudi z Maltejem. Po težavah s kožo se je moral sprijazniti s tržnico, potem pa je ugotovil, da mu delo zelo ugaja. Nikoli ni obžaloval.«

Ulf je za trenutek pomislil. »Rekli ste, da je Malte popravljaj harley-davidsona. Se še vozi?«

Oscar je odgovoril, da ima njegov brat še vedno dva harley-ja, model iz leta 1965, drugi pa je mišmaš, ki ga je sestavil iz različnih rezervnih delov. »Tistega, ki ga je sestavil iz različnih delov, imenuje davidson-harley – ker je narobe obrnjen.«

Anna se je zasmejala. »Zelo zabavno.«

Oscar je bil videti zadovoljen, da je bila bratova šala tako dobro sprejeta. »Nekateri šale ne razumejo,« je rekel. »Predvsem motoristi.«

»No ja,« je rekel Ulf. »Humor je čudna zadeva. Ampak povejte: je v kakšnem motorističnem društvu? V klubu harley-davidsonov ali kaj podobnega?«

»Mislite v tolpi?« je vprašal Oscar, potem pa med smehom pojasnil, da je Malte sicer res član motorističnega društva, da pa je članstvo zelo neznačilno za motoristično tolpo. »Kakih

dvanajst jih je,« je rekel. »Deset med njimi je upokojenih – samo Malte, ki je najmlajši, in še nekdo drug sta mlajša od petdeset let. Veste, Malte jih ima oseminštirideset.«

»Torej so ti motoristi precej pohlevni?« je vprašala Anna.

»Ja,« je odvrnil Oscar. »Njihove vožnje so zelo umirjene. Tisti veliki harleyji so lahko podobni naslanjačem. Nasloniš se nazaj in previdno zapelješ v ovinek. Ne gredo daleč – radi pridejo zgodaj domov.«

»Domov k *tastarim*,« se je pošalila Anna. »Tako jim pravijo, kajne?«

»Ti fantje jim pravijo žene,« je rekel Oscar. »Povedal sem vam – zelo spoštljivi so.«

»Torej ne mislite, da bi bilo to lahko kakorkoli povezano z motoristi,« je rekel Ulf. Vedel je, da navadno s pričami ne smeš govoriti o teorijah, toda vprašanje se mu je zareklo.

Oscar je našobil ustnico. »Z njimi? Ni govora. To je trop muckov.«

»Videz je varljiv,« je rekla Anna.

Oscar je odločno odkimal. »Nič takega ni,« je rekel. »Malte se je zelo dobro razumel prav z vsemi. Pomagal jim je pri motociklih – dokler je bilo kaj, kar je lahko naredil z rokavicami. Rokavice so mu ščitile kožo. Vsi so ga imeli radi.«

»Torej,« je rekel Ulf, »če ni šlo za motoristični spor, kaj mislite, da bi lahko bilo? Kar tako te ne zabodejo. Mu je kdo kaj zmeril?«

Oscar je bil znova odločen. »Poslušajte,« je rekel, »nihče – in mislim resno – ni imel nič proti Malteju. Bil je najbolj mil človek, ki si ga lahko predstavljate. Nikoli ni ...«

»Nezadovoljna stranka?« se je vmešala Anna in pokazala na blago. »Spor zaradi reklamacije?«

Oscar jo je prezirljivo pogledal. »Malte je pošten,« je rekel. »Nikoli ne goljufa. In tudi njegove cene so poštene.«

Ulf je povprašal o Maltejevem družinskem življenju. Je poročen? Je njegov zakon srečen?

»Malte se je oženil pri osemindvajsetih letih,« je odgovoril Oscar. Z Mono sta pred kratkim praznovala dvajseto obletnico. Ona je vzgojiteljica. Pozno se je izšolala – komaj pred desetimi leti –, potem ko so njuni otroci malo zrasli. Prihaja z mlečne kmetije kakih štirideset kilometrov iz mesta. Sami delajo sir – precej uspešen posel.«

»Ali Mona pri tem sodeluje?« je vprašala Anna.

Oscar je zavzdihnil. »Moral bi. Dva sta – ona in njen brat. Stari še vedno vodi vse skupaj in Monin brat Edvin mu pomaga, pa zadnje čase dela vse več in več. Mona bi bila sama rada bolj pri stvari ali, da bi imela vsaj kaj besede – navsezadnje gre za družinski posel –, toda zdi se, da Edvin tega noče. Omrežil je starega in tako Mone nikoli ne upoštevat. Pred kratkim so zgradili čisto novo molzno dvorano – vrhunsko zadevo –, pa ji zanjo nista niti povedala. Niti besede. Pa vendar je pravzaprav z bratom enakopravna partnerica v poslu – skupaj s starim seveda.«

»Kaj Malte meni o tem?« je vprašal Ulf.

»Besen je bil. Moni je rekel, naj se zoperstavi bratu.«

Ulf in Anna sta se spogledala. »Med Maltejem in svakom torej ni bilo prijateljstva,« je rekel.

»Res ga ni bilo. Pa ne po Maltejevi krivdi. Zadevo je predal družinskemu odvetniku. Pritožil se je, da če gre za podjetje – in gre –, bi ga morali voditi kot pravo podjetje, s sestanki delničarjev in pravilno zapisanimi odločitvami – z vsemi temi zadevami. Edvinu to ni ugajalo, to vam lahko povem. Zagrozil je Malteju ...« Oscar se je ustavil. »Hočem reči, da mu je povedal, da je on tisti, ki opravlja delo na kmetiji, in da jo bo vodil, kakor mu bo ustrezalo.«

»Rekli ste, da mu je zagrozil,« je poudarila Anna. »S čim točno pa je grozil?«

Oscarjev izraz je bil čemereren. »Edvin ni zabodel Malteja. To vam lahko kar takoj povem. Edvina ni bilo niti blizu tega kraja, ko se je zgodilo.«

»Kako pa to veste?« je rekel Ulf. »Tržnica zna biti precej polna.«

Blomquist je tekom pogovora molčal, zdaj pa spregovoril. »Prav gotovo je bila polna v času dogodka. Ko sem prišel deset minut pozneje, se je trlo ljudi.«

»Ne pozabite, da sem bil tudi sam tukaj,« je odvrnil Oscar. »Če bi Edvin postopal tu naokoli, bi ga opazil. Vendar ga ni bilo. Sicer pa obstaja razlog, da ga ni bilo tukaj. Dober razlog.«

Čakali so, da jim bo pojasnil. »V Kanadi je. Neka sestrična iz Winnipega se je poročila, oba z Mono sta bila povabljena. Mona ni hotela iti, Edvin z ženo pa je šel. Odšla sta na začetku prejšnjega tedna in se ne bosta vrnila do naslednjega torka. Malte mi je povedal, da ne bi imel nič proti temu, da bi šel tudi on, toda Mona je rekla, da ne bi vzdržala celotne poroke v Edvinovi družbi. Ona je tista, ki na splošno odloča, kaj bosta naredila.«

Oscar ju je skupaj z Blomquistom odpeljal na prizorišče dogodka, ki se je odvil za stojnico, v majhni platneni pregradi, v nekakšnem dodatnem šotoru, za katerega se je zdelo, da služi kot pisarna. Tam so bili pisalna miza, zložljiv stol take vrste, kot ga uporabljajo taborniki, in kup kartonskih škatel.

»Vstopil sem, ko sem slišal Malteja zavpiti,« je rekel Oscar. »Ukvarjal sem se s stranko, ko sem zaslišal krik. Mislil sem, da me pač kliče, ker bi mi rad kaj povedal, a sem kmalu ugotovil, da je nekaj narobe. Malte je sklonjen stal tamle in se držal za koleno. Precej ga je bolelo.«

»Pa je bil tukaj z njim še kdo drug?« je vprašal Ulf.

Oscar je zmajal z glavo. »Žive duše ne. Malte je rekel, da ni videl nikogar.«

Ulf se je namrščil. »Bi bil lahko kdo tukaj in nato naglo izginil?«

Oscar je osupnil. »Ne vem, kako bi lahko komu to uspelo.«

Ulf je vprašal, ali je kje še kakšen izhod razen vrzeli v platnu, skozi katero so vstopili. Ni ga, je odvrnil Oscar, razen majhne špranje zadaj. »Majhen otrok bi šel skoznjo,« je rekel in pokazal nanjo. »Odrasel pa ne.«

Ulf se je sklonil, da bi si ogledal špranjo. Ko je razmaknil platno, je videl, da je zadaj nekakšen prehod, ki se je raztezal za stojnicami. Prav mogoče bi bilo, da bi kdo prišel po njem, je pomislil, čeprav je bilo veliko ovir: posoda za bencin, zavrženo rezervno kolo, nekaj prevrnjenih in trohnečih lesenih zabojev.

Znova se je obrnil k Oscarju. »Kam je gledal Malte, ko ste vstopili?« je vprašal.

»Proti meni,« je odvrnil Oscar.

»Stran od špranje v platnu?«

»Ja, mislim, da.«

Ulf se je znova sklonil in pogledal razklano platno. »Na tem mestu se na platnu vidi kri,« je tiho rekel. »Poglejte.«

Blomquist je pogledal preko njegove rame. Anna se je sklonila in pogledala s strani.

»Tule se je zgodilo,« je rekel Ulf. »Nekdo je z zunanje strani z nožem segel noter in ga zasadil v prvo stvar, ki je bila pri roki. Torej v zadnjo stran bratovega kolena.«

»Zato ga torej ni videl,« je zamrmral Oscar.

»Domnevam,« je rekel Ulf. »Anna, kaj pa ti misliš?«

»Verjetna hipoteza,« je rekla Anna. »Vendar gre za hipotezo, ki ne odgovarja na vprašanja. Nobena hipoteza, ki sloni na besedi *nekdo*, nas ne približa rešitvi.«

Ulf se ni strinjal. »Zato pa odgovarja na vprašanje *kako*. Odperti pušča vprašanji *zakaj* in *kdo*, toda če odgovarja na eno izmed treh vprašanj, je menda bolje, kot če ne bi imeli sploh nobenega odgovora.«

»Komajda bolje,« je rekla Anna.

Odšla je kupit brokoli in jajca, medtem ko sta Ulf in Blomquist, za katerega se je zdelo, da se je priključil preiskavi, pregledala ozek prostor za šotorom, da bi našla kakšen dokaz, ki bi morda malenkost pojasnil primer. Seveda nista našla ničesar, razen drobirja urbanega obstoja: celofanske ovoje hitre hrane; zavržen in izpraznjen kemični svinčnik, zmečkan nakupovalni seznam, ki ga je odvrigel neki mimoidoči in ga je opominjal na nakupe: krompir, vitaminske tablete, kuhinjske krpe, krojaška kreda; ter vstopnico za rock koncert, ki se je zgodil pred enim mesecem – šlo je za dansko skupino, za katero so slišali vsi, celo Ulf, ki ni maral rock glasbe.

»Nič pomembnega,« je rekel Blomquist na koncu iskanja in dodal: »Ljudje so pravi packi, kajne?«

»So,« se je strinjal Ulf. Pritisnil je na razpadlo kartonsko škatlo, ki jo je neki trgovec pustil, da bi se razgradila na dežju. Hrošč, ki ga je zmotil v njegovem razmočenem domu, je odbrzel iskat zavetje.